

ÇOCUKLARIN ONLINE YASA DIŞI AKTİVİTELERİNİN ÖNLENMESİ

Preventing Children's Illegal Online Activities

Rabia Pelin OPAN GÜNDAL*

Öz

Günlük yaşamımızda internet kullanımı son derece yaygınlaşmış olup artık her yaştan kişi interneti rahatça kullanabilmektedir. Günümüzde birçok alanda kullanılmakta olan internet, hukuka uygun veya yasal eylemler gerçekleştirmek amacıyla kullanılmasının yanı sıra illegal aktivitelere de zemin sağlamaktadır. Nitekim bilişim suçları da bu şekilde ortaya çıkmıştır.

İstatistiklere göre, internet ortamında bilişim suçları gibi gerçekleştirilen yasa dışı eylemlerin sayısı, internet kullanımının yaygınlığına bağlı olarak her geçen yıl hızla artmaktadır. Pek tabii, internete erişimin oldukça pratik ve kolay olmasından dolayı online yasa dışı eylemleri yalnızca yetişkinler değil; çocuklar da gerçekleştirebilmektedir. Öyle ki, online ortamlarda gerçekleştirilen yasa dışı eylemlere ilişkin analiz edilen verilerde çocukların payı her geçen yıl artış göstermektedir. Dolayısıyla bu husus, önüne geçilmesi gereken güncel bir sorun haline gelmiştir.

* Avukat, Ankara Barosu, av.pelingundal@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-1399-2745

Makale Gönderim Tarihi/Received: 04.09.2023.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 30.03.2024.

Atf/Citation: Opan Gündal, Rabia Pelin. "Çocukların Online Yasa Dışı Aktivitelerinin Önlenmesi." *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 1 (2024): 502-539.

"Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License."

Bu bağlamda çocukların online ortamlarda gerçekleştirecekleri yasa dışı eylemlerinin önlenmesi hem çocukların sağlıklı gelişimlerini tamamlayabilmeleri hem de toplum yararı açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu nedenle, çocukların online ortamlarda yasa dışı aktivitelerin önlenmesi için birtakım hukuki düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Bilişim Suçları, Çocuk Hukuku, Yasa Dışı Eylemler, Hukuki Önlemler.

Abstract

The use of the Internet has become extremely widespread in our daily lives, and people of all ages can now use the Internet comfortably. The internet, which is used in many areas today, is in a structure that can provide a basis for illegal activities as well as being used to carry out lawful or legal actions. As a matter of fact, for example, cyber crimes emerged in this way.

According to statistics, the number of illegal acts, such as cybercrimes, is increasing rapidly every year, depending on the prevalence of internet use. Of course, because of the fact that access to the Internet is very practical and easy, online illegal acts are not only for adults; children can do it too. So much so that, according to the data on illegal acts carried out in online environments, the share of children here is increasing every year. Therefore, this issue has become a current problem that needs to be avoided.

In this context, it is very important to prevent the illegal actions of children in online environments, both for children to complete their healthy development and for the benefit of society. For this reason, it is necessary to make some legal arrangements to prevent illegal activities of children in online environments.

Keywords: Child, Computer Crimes, Juvenile Law, Illegal Actions, Legal Measures.

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesinden dolayı, internete erişim sağlayan cihazlar da gelişmiştir ve bu sayede bireylerin internete erişimi

kolaylaşmıştır.¹³³³ Buna paralel olarak, çocukların da internete rahatlıkla erişebildiğinden söz etmek mümkündür.¹³³⁴ Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Türkiye'de 6-15 yaş aralığındaki çocukların bilgisayar, akıllı telefon veya internet kullanmaya başladıkları dönemlerin tespitine ilişkin 2013 yılında yapmış olduğu bir araştırmada yer alan verilere göre; çocuklar, bilgisayar kullanmaya genellikle 8 yaşındayken, akıllı telefon kullanmaya 10 yaşındayken ve interneti ise 9 yaşındayken kullanmaya başlamaktadır.¹³³⁵

Yakın dönemde ise COVID-19 salgını nedeniyle uzaktan eğitime geçilmesi veya sokağa çıkma yasağının uygulanması gibi tedbirlerden dolayı çocuklar, eğitim veya eğlence amacıyla bilgisayar, tablet gibi cihazları daha fazla kullanmaya ve internette daha sık vakit geçirmeye başlamıştır.¹³³⁶ Bu hususla ilgili olarak, TÜİK'in 2021 yılında yapmış olduğu güncel bir araştırmaya göre, 6-15 yaş aralığındaki çocukların %82,7'si internette vakit geçirmektedir.¹³³⁷ Bu oranı oluşturan çocukların %90,1'i her gün düzenli olarak internet kullanmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu sayısal verilerin çocuklar bakımından oldukça ciddi düzeyde olduğu görülmektedir.

Günümüzde internetin pek çok kullanım alanı bulunmakta olup internet yalnızca faydalı veya yasal amaçlar için kullanılmamaktadır. Bu bakımdan

¹³³³ Cahit Aliusta ve Recep Benzer, "Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi ve Türkiye'nin Dahil Olma Süreci", *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi* 4, sy. 2 (2018): 35.

¹³³⁴ Merve Ayşegül Kulular İbrahim ve Rümeyza Aluç, "6112 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumunda Çocukların Korunması", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 51, (2022): 336.

¹³³⁵ "06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı ve Medya", Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK Haber Bülteni, son güncelleme 2013, erişim tarihi 2 Ocak, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Use-of-Information-and-Communication-Technology-and-Media-by-Children-Aged-06-15-2013-15866>.

¹³³⁶ Yeliz Suna Dağ v.dğr., "COVID-19 Sürecinde Çocukların Oyun Bağımlılığı Düzeylerinin Uyku ve Akademik Başarılarına Etkisi", *Bağımlılık Dergisi* 22, sy. 4 (2021): 452.

¹³³⁷ "Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması", Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK Haber Bülteni, son güncelleme 2021, erişim tarihi 2 Ocak, 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>.

internet, yasa dışı aktivitelerin de sıklıkla gerçekleştirilebildiği bir platformdur.¹³³⁸ Bu kapsamda, iyi ile kötüyü veya doğru ile yanlış seçme yeteneği bulunmayan çocukların da internette, bilgisayarda veya akıllı telefonlarda vakit geçirirken online yasa dışı aktiviteler gerçekleştirdiği örneklerle karşılaşılmaktadır.¹³³⁹

Çocuklar, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) gibi, ülkemizde yürürlükte olan birçok mevzuatta belirtilen yasa dışı eylemi pek çok yöntemle online olarak gerçekleştirebilmektedir. Burada belirtmek gerekir ki, online dahi olsa yasa dışı eylem gerçekleştiren veya bu eylemler nedeniyle TCK kapsamında bir suç işleyen çocukların psikolojik, sosyal ve ruhsal olarak gelişimleri sağlıklı bir şekilde ilerlememektedir. Bununla beraber, çocukluk döneminde yasa dışı eylem gerçekleştiren bir bireyin bu eylemi alışkanlık haline getirerek yetişkinlik döneminde de gerçekleştirmeye devam etme olasılığının yüksek olması gibi nedenlerden dolayı toplum da bu husustan olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla hem çocukların üstün menfaati hem de toplum yararı bakımından, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi için yeni ve etkin düzenlemelerin yapılarak bu güncel sorunun önüne geçilmesi gerekmektedir. Yapılacak düzenlemeler, çocuğun online ortamlarda tüm yasa dışı aktivitelerden kendiliğinden uzak durmasını sağlamaya odaklanmalıdır. Zira, hiçbir düzenleme, kişinin sahip olduğu erdemler ve etik ilkeleri sayesinde illegal eylemlerden kendiliğinden uzak durmasını sağlaması kadar etkili olmayacaktır. Bu şekilde kişiler, yasalarla düzenlenmek ve yaptırıma bağlanmak istenen durumları özümseyerek kazandıkları öz denetim ve farkındalık ile toplumdaki diğer kişilere saygılı sağlıklı ve bilinçli bireyler olarak sağlıklı bir toplumu oluşturacaklardır.

Bu çalışmada öncelikle online yasa dışı eylemler tanımlanmış ve ülkemizdeki mevzuatlar bakımından online yasa dışı eylemlerin kapsamına ve bu eylemlerin gerçekleştirilme yöntemlerine değinilmiştir. Ardından çocukların online yasa dışı aktiviteleri gerçekleştirme nedenleri tespit edilerek, Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri), Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari

¹³³⁸ Levent Kurt, Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları ve Türk Ceza Kanunundaki Uygulaması, (Ankara: Seçkin Yay., 2005), 49.

¹³³⁹ Mary Aiken vd, "Young Pathways into Cybercrime", *Europol*, (2016): 2.

Standart Kurallar (Pekin (Beijing) Kuralları), Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik metinleri kapsamında çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmesine ilişkin alınabilecek önlemler belirtilmiştir. Eş zamanlı olarak, konusu çocukların gerçekleştirdiği online yasa dışı aktivitelerle alakalı olan ulusal ve yabancı yargı kararları incelenerek, bu kararlara konu olan illegal eylemleri gerçekleştiren çocukların bu eylemleri tekrarlamaması adına mahkemelerce alınan önlemler ele alınmıştır. Bu çalışma ile nihai olarak, çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmelerindeki nedenler tespit edilerek çocukların online ortamlarda yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi amaçlanmıştır.

I. ÇOCUKLARIN ONLINE ORTAMLARDA GERÇEKLEŞTİREBİLECEKLERİ YASA DIŞI EYLEMLER

A. Online Yasa Dışı Eylemlerin Tanımı ve Kapsamı

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre yasa dışı, “*Yasalara, yasa kurallarına uymayan, kanun dışı, gayrikanuni, illegal*” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda online yasa dışı eylemler, online ortamlarda ve bilişim sistemleri aracılığıyla, yürürlükteki hukuk kurallarına aykırı olarak gerçekleştirilen eylemleri ifade etmektedir.

Online yasa dışı eylemler de diğer yasa dışı eylemler gibi yürürlükteki hukuk kurallarına aykırı eylemlerdir. Yasa dışı eylemlere yönelik olarak birtakım mevzuatlarda hukuki ve cezai yaptırımlar düzenlenmiştir. Bu yaptırımlar, online yasa dışı aktiviteler bakımından da geçerli olacaktır.

Ülkemizdeki mevzuatlar bağlamında online yasadışı eylemler şu şekildedir:

- 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun 16. ve 17. maddelerinde yer alan “*İmza oluşturma verilerinin izinsiz kullanımı*” ile “*Elektronik sertifikalarda sahtekârlık*” eylemleri,
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun (KVKK) örneğin 8. maddesinde yer alan “*ilgili kişinin açık rızası olmaksızın ilgili kişiye ait kişisel verilerin aktarılması*” eylemi,
- 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) çerçevesinde korunan bir bilgisayar programının hukuka aykırı olarak hak

sahibinin onayı ve izni alınmadan kullanılması, çoğaltılması veya işlenmesi¹³⁴⁰ ile aynı kapsamda güncel bir konu olarak, FSEK'un 2. maddesi çerçevesinde "fikri eser" olarak nitelendirilmesine yönelik görüşler bulunan "*metaverse avatarlarının*" telif hakkının ihlal edilmesi,¹³⁴¹

- 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Müşterek Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un 5. maddesine göre internet aracılığıyla yasa dışı bahis oynanmasına imkân sağlamak,
- 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesinin 1. fıkrasında yer verilen eylemler ile aşağıda detaylı olarak ele alınacağı üzere, TCK bağlamında suça sebebiyet verebilecek online yasa dışı eylemler.

B. Online Yasa Dışı Aktivite Gerçekleştirme Yöntemleri

Çocuk veya yetişkin fark etmeksizin, online yasa dışı aktiviteler, internete erişebilen herhangi bir bilişim sistemi veya teknolojik cihaz üzerinden, pek çok yöntem ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu yöntemler şu şekilde sayılabilir:

1. Bilgisayar Korsanlığı (Hacking) Yöntemi

Bilgisayar korsanlığı, bir bilişim sisteminin ağ güvenliğinin aşılması, sistemsel açıkların keşfedilmesi veya birtakım kötü amaçlı yazılımların yüklenilmesi ya da kullanılması yoluyla, ilgili bilişim sistemine yasa dışı olarak erişilmesini ifade eden bir eylemdir. Bilgisayar Korsanlığı (hacking) yöntemini kullanan hackerlar, ilgili bilişim sistemine ait verileri yasa dışı olarak ele geçirmekte, yok etmekte veya ilgili bilişim sistemini bozabilmektedir. Bu yöntem ile online yasa dışı aktivite gerçekleştirilmesi halinde, TCK'nın 135. ve 136. maddeleri kapsamındaki "*kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi, verilmesi veya ele geçirilmesi*" suçları ile yine

¹³⁴⁰ Zakir B. Avşar ve Gürsel Öngören, "Bilişim Hukuku", *Türkiye Bankalar Birliği* 270, (2010): 252.

¹³⁴¹ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, "Metaverse Avatarlarının Telif Hakkı", *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (2022): 552.

TCK'nın 243. ve 244. maddelerinde yer alan “*bilişim sistemine girme, o sistemi bozma, verileri yok etme veya değiştirme*” suçlarının işlenmesi söz konusudur.

2. Oltalama (Phishing) Yöntemi

Oltalama (phishing) yöntemi ile gerçekleştirilecek siber saldırı süreci şu şekildedir: Siber saldırgan öncelikle sahte bir link hazırlamakta ve bu sahte linki, genellikle potansiyel mağdurun bu linki tıklamasına teşvik edecek ifadeler kullanarak iletmektedir. Sonrasında mağdurun bu linke tıklaması üzerine sahte linki hazırlayan siber saldırgan, mağdurun verilerini hukuka aykırı olarak ele geçirmektedir.¹³⁴² Günümüzde kullanımı oldukça yaygınlaşan bu siber saldırı yöntemi ile gerçekleştirilen yasa dışı aktiviteler, TCK bağlamındaki çeşitli bilişim suçlarının meydana gelmesine neden olmaktadır.

3. Bilgisayar Virüsü Yöntemi

Bu yöntem ile başkalarının bilişim sistemlerine hukuka aykırı yolla erişmek isteyen siber saldırganlar, kodladıkları bir virüsü (örneğin .exe uzantılı bir virüs veya bir nevi virüs niteliğindeki solucanlar), başkasının cihazına bulaştırmayı amaçlamaktadır. Siber saldırganlar bu yöntem ile, virüs bulaştırdıkları sistemlerin işleyişini bozmakta, sisteme zarar vermekte veya sistemdeki verileri yok etmektedir. Bu nedenle söz konusu yöntem ile gerçekleştirilen yasa dışı aktivitelerin TCK bağlamında bilişim suçuna vücut vermesi söz konusu olacaktır.

4. Fidyeye Yazılım Yöntemi

Fidyeye yazılım ile, bir kişinin bilişim sistemine hukuka aykırı olarak erişim sağlanması hedeflenmektedir. Bu yöntem ile siber saldırganlar, öncelikle mağdurların bilişim sistemlerini hacklemekte ve mağdurların bu sistemlerinde yer alan önemli dosyalarına veya verilerine erişimini olanaksız kılmaktadır. Akabinde ise siber saldırganlar, mağdurlarla iletişime geçerek ancak ücret karşılığında

¹³⁴² Hakan Hekim, “Oltalama (Phishing) Saldırıları”, *Siber Suçlar: Farkındalık, Tehditler ve Adli Bilişim*, (2015): 58, erişim tarihi 1 Ocak 2023, https://www.academia.edu/35136881/Oltalama_Phishing_Saldirilari.

yeniden bu önemli dosyalarına erişmelerine izin vereceğini belirtmektedir.¹³⁴³ Görüldüğü üzere, fidye yazılımı yöntemi ile bir başkasının bilişim sistemine erişilmesi eylemi de yasa dışı olup TCK bağlamında da suç teşkil etmektedir.

5. Klavyede Yapılan Tuşlamaları İzleme ve Kaydetme Yöntemi (Keylogger)

Bu yöntemle kişinin bilgisayarına zararlı bir yazılım yüklenmektedir. Bu yazılım aracılığıyla, o kişinin klavyesi ile bilgisayarında yaptığı tüm işlem veya veri girişlerinin izlenip kaydedilmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle hukuka aykırı olarak elde edilen bilgiler, söz konusu zararlı yazılımı kodlayan kişiyle paylaşılmaktadır.¹³⁴⁴ Bu yöntem genellikle internet bankacılığına giriş için gereken bilgilerin ele geçirilmesini sağlamak için kullanıldığından dolayı TCK kapsamında suç teşkil etmektedir.

6. Yetkisiz Erişim (Unauthorized Access)

Yetkisiz erişim, kişinin, bir ağ veya bilişim sistemine erişmeye yetkisi olmamasına rağmen, o ağ veya sisteme illegal olarak erişmesini ifade etmektedir. Bu kapsamda örneğin bir kişi, başkasının hesabına ait şifreyi tahmin veya üst üste denemek yoluyla çözüp o kişinin hesabına erişim sağladığında burada yetkisiz bir erişimden söz etmek mümkündür. Bu anlamıyla söz konusu eylem, TCK bağlamında suç teşkil etmektedir.

7. Diğer Yöntemler

Yukarıda siber saldırı yöntemlerinden en yaygın ve bilindik olanlarından bahsedilmiştir. Ancak online yasa dışı aktivite gerçekleştirme yöntemleri bunlarla sınırlı değildir. Bu kapsamda sayılabilecek diğer yöntemler: Truva atı, mantık

¹³⁴³ Soner Çelik ve Barış Çeliktaş, "Güncel Siber Güvenlik Tehditleri: Fidye Yazılımlar", *Cyberpolitik Journal* 3, sy. 5 (Temmuz 2018): 108.

¹³⁴⁴ Gürol Canbek ve Şeref Sağıroğlu, "Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma", *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi* 22, sy. 1 (2007): 126.

bombası, tavşanlar, gizli kapılar, artık toplama, süper darbeler, %51 saldırısı, kimlik avları şeklinde gösterilebilir.¹³⁴⁵

C. TCK'ye Göre Online Yasa Dışı Aktiviteler ve Failleri

TCK'nin çeşitli hükümlerine göre, bilişim sistemleri aracılığıyla gerçekleştirilebilen ve aynı zamanda suç teşkil eden pek çok online yasa dışı eylemden bahsetmek mümkündür.¹³⁴⁶ Buna göre, TCK'ye göre online olarak gerçekleştirilebilecek yasa dışı eylemler şu şekilde sayılabilir¹³⁴⁷:

1. TCK'nin 84. maddesi bağlamında, örneğin bir sosyal medya platformunda yapılacak bir paylaşım ile alenen intihara yönlendirme eyleminin gerçekleştirilmesi,¹³⁴⁸

- TCK'nin 105. maddesi bağlamında, örneğin online bir platformda bir başkasına atılacak mesaj ile cinsel taciz eyleminin gerçekleştirilmesi (siber taciz),
- TCK'nin 106. maddesi bağlamında, online platformlarda tehdit fiilinin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 107. maddesi bağlamında, online platformlarda şantaj eyleminin gerçekleştirilmesi,

¹³⁴⁵ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Sektörel Araştırma ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, "Dijitalleşen Dünyada Bilişim Suçları ve Mücadele Yöntemleri", *Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Raporu*, (2022): 32-33, erişim tarihi 3 Ocak 2024, <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma-raporlari/dijitallesen-dunyada-bilisim-suclari-ve-mucadele-yontemleri-6218e2417eaea.pdf>.

¹³⁴⁶ TCK'nın bahsedilen hükümlerinde yer alan suçlar özgü suç, yani bir suçu işleyebilmek için failde birtakım özelliklerin veya kamu görevlisi gibi sıfatın arandığı suçlar, olmadığından dolayı çocukların da söz konusu hükümlerde kaleme alınan suçların faileri olabilmesi mümkündür.

¹³⁴⁷ Murat Cihan ve Sıtkı Yıldız, "Sosyal Medya Aracılığı İle İşlenen Suçlar: Facebook, Twitter Ve Instagram Örnekleri", *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11, sy. 1 (2021): 143.

¹³⁴⁸ 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 8. maddesinde de söz konusu eyleme karşı yaptırım uygulanması düzenlenmiştir.

- TCK'nin 125. maddesi kapsamında, online ortamda alenen veya mesaj yoluyla bir hakaret eyleminin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 132. maddesi bağlamında, online platformlarda hukuka aykırı olarak örneğin kişilerin birbirleriyle yaptıkları mesajlaşmaların ifşa edilmesi fiili ile haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi,
- TCK'nin 134. maddesi bağlamında, örneğin bir online platformda mağdurun özel hayatına ilişkin fotoğrafın paylaşılması yoluyla özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi suçunu meydana getirecek bir eylemin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 135. maddesi ve 136. maddeleri bağlamında, online platformlarda kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi, verilmesi veya ele geçirilmesi,¹³⁴⁹
- TCK'nin 142. maddesinin 2. fıkrasının e bendi kapsamında, "*nitelikli hırsızlık*" hali olarak düzenlendiği üzere, online olarak bir hırsızlık eyleminin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 158. maddesinin 1. fıkrasının f bendi kapsamında, "*nitelikli dolandırıcılık*" hali olarak düzenlendiği üzere, online olarak bir dolandırıcılık eyleminin işlenmesi,
- TCK'nin 190. maddesinin 2. fıkrasının kapsamında, "*uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendirme veya bu nitelikte yayın yapma*" eyleminin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 215. maddesi kapsamında, online ortamda alenen gerçekleştirilecek suçu ve suçluyu övme eyleminin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 216. maddesi kapsamında online ortamda gerçekleştirilecek halkı kin veya düşmanlığa tahrik veya aşağılama eyleminin gerçekleştirilmesi,
- TCK'nin 243. ve 244. maddeleri kapsamında, online ortamlarda hukuka aykırı olarak bir bilişim sistemine girme, o sistemi bozma, verileri yok etme veya değiştirme eylemlerinin işlenmesi,
- TCK'nin 245. maddesi kapsamında, online ortamda banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması eyleminin gerçekleştirilmesi,

1349

Burada bahsedilen suçlar, KVKK'nın 17. Maddesi ile TCK'ye atıf yapılan suçlardır.

- TCK'nin 299. maddesi kapsamında, online ortamda cumhurbaşkanına hakaret suçunun alenen gerçekleştirilmesi gibi eylemlere cezai bir yaptırım bağlanmasından dolayı yukarıda sayılan tüm bu eylemler, yasa dışı eylem niteliğindedir.

Bahsi geçen suçların faili sıfatını, çocuk veya yetişkin ayrımı yapılmaksızın ilgili hüküm bağlamında suç teşkil eden eylemi gerçekleştiren herhangi bir kişi haiz olacaktır. Ancak yetişkinlerden farklı olarak; ilgili suçun failinin çocuk olması durumunda, burada TCK'nın "*yaş küçüklüğü*" başlıklı 31. maddesi göz önünde bulundurulacaktır. Bahsi geçen hüküm çerçevesinde, somut olaydaki koşullara göre çocuklara farklı yaptırımların uygulanması söz konusu olacaktır. Zira ilgili hükme göre, çocukların cezai anlamda sorumlu tutulabilmesi bakımından üç ayrı yaş kategorisi belirlenmiştir. Bu kategoriler: "*eylemi gerçekleştirdiği anda on iki yaşını tamamlamamış çocuklar*", "*eylemi gerçekleştirdiği anda on iki yaşını tamamlamış ancak on beş yaşını tamamlamamış olanlar*" ve "*eylemi gerçekleştirdiği anda on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olanlar*" şeklinde ayrılmaktadır.

İlk kategoride yer alan "*eylemi gerçekleştirdiği anda on iki yaşını doldurmamış çocukların*" cezai sorumluluğu bulunmamakta olup bu kategorideki çocuklara ancak onlara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilecektir. İkinci kategoride yer alan "*eylemi gerçekleştirdiği anda on iki yaşını tamamlamış ancak on beş yaşını tamamlamamış olanların*" ise öncelikle gerçekleştirdikleri eylemlerin hukuken anlam ve sonuçlarını algılayıp algılamadıkları ya da öz kontrollerinin yeterli bir şekilde gelişip gelişmediği tespit edilerek ancak bu tespite göre cezai sorumluluklarından söz edilebilecektir. Üçüncü kategoride yer alan çocukların ise cezai sorumlulukları tam olup; yalnızca aynı suçun faili olan yetişkinlere nazaran indirimli ceza almaları söz konusudur. TCK'da yer alan bu hüküm, aşağıda da değinileceği üzere ÇKK ile uyumludur ve online yasa dışı aktivite gerçekleştiren çocukların söz konusu eylemlerini tekrar gerçekleştirmemesi adına mahkemelerce önleyici nitelikte kararların verilmesi açısından işlevsel olabilecektir.

D. TCK Kapsamında Suç Teşkil Eden Online Yasadışı Aktivite Gerçekleştiren Çocuklar

TCK'nin "*Tanımlar*" başlıklı 6. maddesinde çocuk kavramının tanımı, fail veya mağdur ayrımı yapılmaksızın, "*henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi*" olarak ifade edilmiştir. ÇKK'de ise çocuk kavramı, "*daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını*

doldurmamış kişi” olarak TCK’ye göre daha kapsayıcı şekilde tanımlanmıştır. Ayrıca ÇKK’ye göre bir suçun faili olan çocuklar, “suça sürüklenen çocuk” olarak ifade edilmektedir. ÇKK’ye göre suça sürüklenen çocuk, “Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda, gerçekleştirdiği online yasa dışı eylemden dolayı suç işleyen ve bu eylemi nedeniyle aleyhinde soruşturma ya da kovuşturma yapılan bir çocuk, ÇKK çerçevesinde suça sürüklenen çocuk sıfatını haiz olacaktır.

Nitekim, Sağlık ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından 2022 yılında hazırlanan Adalet İstatistiklerine¹³⁵⁰ göre, 2022 yılında bilişim suçlarından dolayı toplam 18.061 ceza dosyası bulunmaktadır.¹³⁵¹ Bu rakamı oluşturan sanıkların yaşa göre dağılımına bakıldığında ise 12-14 yaş aralığında toplam 445 ve 15-17 yaş aralığında toplam 1447 suça sürüklenen çocuk olmak üzere, totalde 1892 suça sürüklenen çocuğun bilişim suçundan dolayı ceza davasının görülmekte olduğu saptanmıştır. Buna göre, bilişim suçu işleyen toplam sanık içerisinde suça sürüklenen çocuk sayısının oranı %9,54’dür.

Ancak belirlenen bu sayısal veriler, yalnızca TCK’nın 243-246 maddeleri arasında düzenlenen bilişim suçları bakımından hesaplanmış olup; suça sürüklenen çocukların online işleyebileceği diğer suçlar (örneğin TCK’nın 125. Maddesinde yer alan alenen hakaret suçu vs.) bu sayısal verilere dahil edilmemiştir. Dolayısıyla bu veriler, yüksek bir ihtimalle suça sürüklenen çocukların gerçekleştirdiği tüm online yasa dışı aktivitelere ilişkin doğru istatistikleri yansıtmamaktadır.

Bununla birlikte, çocukların gerçekleştirdiği online yasa dışı aktivitelerin resmi kayıtlara geçmediği durumlar da söz konusudur. Bu bağlamda, örneğin

¹³⁵⁰ “Adalet İstatistikleri”, T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü Resmi İstatistik Programı Yayını, (2022): 88, erişim tarihi 2 Eylül 2023, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/29032023141410adalet_ist-2022cal%C4%B1sma100kapakl%C4%B1.pdf).

¹³⁵¹ Söz konusu veriler, yalnızca kovuşturma aşamasına ilişkin olup soruşturma aşamasına ilişkin buna benzer bir analiz sonucuna ulaşılamamıştır.

çocuklar günlük hayatta dijital oyunlarda çok fazla zaman geçirmekte¹³⁵² ve özellikle şiddet veya savaş içerikli¹³⁵³ oyunlar nedeniyle daha agresif bir yapıya bürünmelerinden dolayı bu oyunlardan psikolojik olarak olumsuz etkilenabilmektedir.¹³⁵⁴ Bu örnekte bahsedilen çocuklar, çevrimiçi sohbet edilebilen oyunları oynadıkları esnada oyundaki diğer kullanıcılarla iletişim kurarken küfür veya hakaret içerikli ifadeler kullanabilmektedir. Çocukların bu gibi eylemleri, diğer kullanıcılar tarafından genellikle resmi olarak şikâyet edilmemesinden dolayı veya resmi bir şikâyet yapılmış olsa dahi uygulamada takipsizlik kararı verilmesinden dolayı söz konusu durumların kayda geçmesi mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla bu gibi durumlar göz önünde bulundurulduğu takdirde, ülkemizde çocukların gerçekleştirdiği online yasa dışı aktivitelerin büyük olasılıkla, yukarıda bahsi geçen istatistikte yer alan verilerden daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu bakımdan çocukların online ortamlarda yasa dışı aktiviteler gerçekleştirmeleri, ülkemizde güncel ve ciddi bir sorundur. Bu nedenle çocukların online yasa dışı eylemlerinin önlenmesi konusunda acilen çalışmalar yapılmalı ve etkin çözüm önerileri üretilmelidir.

II. ÇOCUKLARIN ONLINE YASA DIŞI EYLEMLERİNİN ÖNLENMESİNE İLİŞKİN HUKUKİ AÇIDAN BİR DEĞERLENDİRME

Son dönemde işlenen bilişim suçu sayısı hızla artmaktadır. Bunun yanı sıra bilişim suçu işlediği iddia edilen suça sürüklenen çocukların sayısında da ciddi bir artış görülmektedir. Bu husus ise toplum yararı ile çocukların her anlamda sağlıklı gelişimlerini tamamlayabilmeleri açısından büyük bir tehlike niteliğindedir.

¹³⁵² TÜİK'in 2021 yılında "Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması" başlıklı yapmış olduğu araştırmaya göre 6-15 yaş aralığındaki çocukların %36'sı online oyun oynamaktadır. TÜİK tarafından 2022 yılına dair aynı içerikte bir istatistik sunulmamış olsa da 2022 yılında bu oranın arttığı kanaatine varılmıştır.

¹³⁵³ TÜİK'in 2021 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya göre çocukların %54,3'ü online savaş oyunu oynamayı tercih etmiştir. Bu bakımdan çocukların yarısından fazlasının online savaş oyunları oynamaya meyilli olduğu görülmektedir.

¹³⁵⁴ Pelin Özkaya, "Dijital Dünyada Çevrimiçi Riskler, Bilişim Suçları ve Mağdur Çocuk", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 14, sy. 53 (2023): 32.

Bununla birlikte, örneğin bilgisayar korsanlığı eylemi gibi online yasa dışı aktivite gerçekleştirerek suç işleyen çocuklar, aynı zamanda birçok suçun mağduru olma riskiyle karşı karşıya kalabilecektir. Bu bağlamda çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi konusunda çalışmalar ve yeni düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmesinin önlenmesi hususunda çalışmalar yapılırken bu hususun aynı anda birden çok disiplini (çocuk gelişimi, psikoloji, sosyoloji, ekonomi, idare hukuku gibi) ilgilendirdiği gözetilerek bu alanlardaki uzmanlarla bir iş birliği yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde, bu konuya ilişkin etkin çözüm önerilerinin sunulması mümkün olmayacaktır.

Çocukların internette gerçekleştirdiği online yasa dışı eylemlerinin COVID-19 pandemi döneminden sonra daha hızlı artmasının¹³⁵⁵ yanı sıra çocukların bu eylemleri gerçekleştirmesine neden olan başkaca faktörlerden de söz etmek mümkündür. Çocukların online ortamlarda yasa dışı aktivite gerçekleştirmesine neden olan bu faktörlerin tespit edilmesi, çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmesi sorununun köküne inilmesi ve ardından bu hususa ilişkin etkin önlemler alınmasının sağlanması bakımından oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda öncelikle çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmelerinin nedenleri araştırılmalı ve sonrasında etkin çözüm önerileri geliştirilmelidir. Eş zamanlı olarak bu hususa dair hukuken de yeni ve etkili düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

A. Çocukların Online Yasa Dışı Aktivite Gerçekleştirme Nedenleri

Esasen çocukların yasa dışı eylem gerçekleştirmesi olgusu, yüzyıllardır süregelen bir problemdir ve birçok nedenden kaynaklanmaktadır.¹³⁵⁶ Bu nedenler, bireysel, çevresel veya ailevi olabilmektedir.¹³⁵⁷ Bir görüşe göre, çocukların yasa

¹³⁵⁵ Aynur Uysal Toraman ve Ökkeş Kısa, "COVID-19 Salgınının Çocuklar Üzerindeki Olası Etkileri: İstismar ve İhmal Boyutu", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 1, sy. 15 (2022): 70.

¹³⁵⁶ Oktay Erdoğan, *Çocuk Ceza Hukuku*, (Ankara: Bilge Yay., 2012), 32.

¹³⁵⁷ Figen Ereş, "Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 17, sy. 17 (2009): 90.

dışı aktiviteler gerçekleştirmesi, bireysellikten ziyade çevreden, toplumdan veya aileden¹³⁵⁸ kaynaklanmaktadır.¹³⁵⁹

Diğer bir görüşe göre ise çocuklar, temeli aileden kaynaklı olmak üzere çevresel ve bireysel faktörlerden kaynaklı olarak suça sürüklenmektedir. Çevresel faktörlerin aileye dayalı olmasından dolayı çocuk, erken gelişim döneminde sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayamayacaktır. Bu nedenle çocuğun ileri zamanlarında da sosyal çevresinde problem yaşaması, topluma adapte olamaması veya suç işleme ihtimali artacaktır.¹³⁶⁰

Çocukların suça sürüklenmesi ve yasa dışı eylem gerçekleştirmelerinin temel nedenlerini açıklayan görüşler bu şekildedir. Ancak oldukça güncel bir sorun olan çocukların online ortamlarda yasa dışı aktiviteler gerçekleştirmesine neden olan etkenler, çocukların günlük hayatta diğer yasa dışı aktiviteleri gerçekleştirmesinin nedenlerinden daha farklıdır. Dolayısıyla bu nedenlerin detaylı olarak incelenip ele alınması gerekmektedir.

1. Bireysel Nedenler

Yapılan bir araştırmaya göre, çocukların suça sürüklenmesine neden olan bireysel etkenler; çocuğun kendisini kanıtlama isteğinden, sosyal becerilerinin zayıf olmasından, kimlik arayışında veya suç işlemeye meyilli olmasından, ruhsal ve psikolojik gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlayamamasından, öfke kontrolünü sağlayamamasından, işlediği fiilin anlam veya sonuçlarını bilmemesine ya da öngörmemesine rağmen bir anlık dürtü veya istekle hareket

¹³⁵⁸ Müjdat Avcı, "Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11, sy. 1 (2010): 57.

¹³⁵⁹ Ebru Çopur vd, "Çocuk ve Suç", Uluslararası Katılımlı 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale", *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (2015): 120; Nishtha Bajpai, "Technology and Juvenile", *Journal of Juvenile And Family Laws*, (2018): 3, erişim tarihi Kasım 2023, https://www.academia.edu/39393732/TECHNOLOGY_AND_JUVENILE.

¹³⁶⁰ Radiye Canan Bağış, "Çocukları Suça Sürükleyen Çevresel Nedenler: Sosyal Bağ ve Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Bir Değerlendirme", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi: Humanitas* 14, sy. 7 (2019): 203.

etmesinden, öz kontrolünü sağlayamamasından, alkol veya madde kullanımından, diğer bireylerle sağlıklı iletişim kuramamasından, sosyo-ekonomik faktörlerden, olumsuz rol modelleri edinmesinden, sınırlarını, ilgi ve hobilerini doğru olarak değerlendirmeyi bilmemesinden veya bilinçli olarak hareket etmemesinden de kaynaklanabilmektedir.¹³⁶¹ Bu nedenler, çocukların online olarak yasa dışı aktivite gerçekleştirmelerine neden olan faktörler bakımından da geçerlidir.

Bununla beraber, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın 2018'de yapmış olduğu bir çalışmada çocukların online ortamlarda yasa dışı aktivite gerçekleştirmesine neden olabilecek birtakım faktörler tespit edilmiştir.¹³⁶² Bu faktörler; çocukların internette nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmeden çok erken yaşta internetle tanışmaları ve interneti bilinçsiz olarak kullanmaları, çocukların sanal oyun bağımlılıkları, günlük hayatta geçerli olan davranış kurallarının online ortamlarda da geçerli olduğunun farkında olmamaları, sanal ortamların onlara sınırsız bir serbestlik sağladığını sanmaları, kendilerini internette kanıtlama istekleri, sanal ortamda empati kurmalarının zor olması veya dijital medya okur yazarlığı eğitimi almamış olmaları şeklinde gösterilebilir.

Ek olarak, online yasa dışı aktivite gerçekleştiren çocuklar, VPN (Virtual Private Network) veya anonim hesap kullanmalarından ya da bilgisayar kullanımında becerikli olduklarına duydukları inançtan dolayı yakalanmayacakları düşüncesiyle ya da örneğin söz konusu eylemi birkaç kez gerçekleştirmesine rağmen yakalanmamaları veya şikâyet edilmemelerinden aldıkları cesaretle bu eylemleri tekrarlamaktadır.

Bir başka sebep olarak çocuklar, yakalanmayacaklarını hatta şikâyet dahi edilmeyeceklerini düşünmelerinden dolayı oynadıkları online oyunlarda örneğin bir başkasının hesabını çalmak veya oyun içerisinde başkalarına hakaret ve tehdit

¹³⁶¹ Hakan Öngören ve Ahmet Katılmış, "Çocukları Suça İten Nedenler ve Alınması Gereken Önlemler: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Görevlilerinin Görüş ve Değerlendirmeleri", *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 6, sy. 11 (2021): 91.

¹³⁶² T.C. Sağlık Bakanlığı, "Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayı Sonuç Raporu", Ankara, (07-08 Kasım 2018), 23, erişim tarihi Ocak 2024, <https://sggm.saglik.gov.tr/Eklenti/39937/0/dijitaloyunbagimlilikipdf.pdf>.

içerikli mesajlar göndermek gibi eylemleri rahatlıkla gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda çocukların online yasa dışı aktiviteleri gerçekleştirmemeleri için alınacak önlemler konusunda bu bireysel sebepler temel alınarak en etkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi yerinde olacaktır.

2. Çevresel Nedenler

Çocukların online yasa dışı aktiviteler gerçekleştirmelerine birtakım çevresel faktörler de neden olmaktadır. Bu kapsamda örneğin çocuğun sahip olduğu arkadaş çevresinin internette çocuğa olumsuz alışkanlıklar kazandırması, çocuğun sanal ortamda istismara veya zorbalığa uğraması gibi nedenler, çevresel nedenlere örnek olarak verilebilir.

3. Aileden Kaynaklanan Nedenler

Bir çocuğun doğru davranış alışkanlıkları ve öz denetim becerisi kazanabilmesi konusunda aileler oldukça önemli bir role sahiptir. Bu anlamda aile, çocuğun yasa dışı eylem gerçekleştirmemesi bakımından da önemli bir kurumdur.

Çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmesine yol açan ailevi nedenler; çocuğun ailesinin çocukla ilgisiz olması ve çocuğun sanal ortamdaki davranışlarını bilmemesi, aile içi çatışmaların yaşanması, ailelerin çocuklarına sanal ortamda nasıl davranması gerektiği konusunda rehberlik etmemesi ve çocuğa bu bilinci kazandırmaması, ailelerin çocuğa yönelik disiplin becerilerinin etkili olmaması, ailenin teknolojik gelişmeleri takip etmemesi ve yeterli dijital medya okur yazarlığı bilincine sahip olmaması, ailenin internet kullanımı konusunda çocuğa yanlış örnek olması veya ihmalkarlık gibi nedenler şeklinde gösterilebilir.¹³⁶³ Çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi konusunda aileden kaynaklı nedenler için de çözüm önerileri geliştirilerek bu konuda yapılacak çalışmalarda dikkate alınması gerekmektedir.

¹³⁶³ Kültegin Ögel, *Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler*, (İstanbul: Yeniden Yayın Yay., 2007), 268.

B. ÇOCUKLARIN ONLINE ORTAMLARDA YASA DIŞI AKTİVİTELERİNİN ÖNLENMESİ BAKIMINDAN ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUATLAR İLE YARGI KARARLARI

Çocukların online ortamlarda gerçekleştirdikleri yasa dışı aktivitelerin etkin bir şekilde önlenmesinin sağlanabilmesi için hem ulusal hem de uluslararası alandaki mevcut düzenlemelerin ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

1. Ulusal Mevzuatlar

a. Çocuk Koruma Kanunu

Söz konusu kanunda çocukların gerçekleştireceği yasa dışı eylemlerin önceden önlenmesine yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak online yasadışı eylem gerçekleştiren bir çocuğun bu davranışlarını tekrarlamaması için mahkemece verilecek kararlar veya yasa koyucunun bu hususa ilişkin getireceği yeni düzenlemeler yoluyla alınabilecek önlemler konusunda temel sınırlara işaret edilmektedir. Bu anlamda ÇKK'nın "*temel ilkeler*" başlıklı 4. maddesine göre, bahsi geçen kanunda mağdur veya suça sürüklenen çocuk şeklinde bir ayırım yapılmaksızın tüm çocuklar için birtakım ilkeler belirlendiği ifade edilmiştir. Buna göre söz konusu hükmün 1. fıkrasının i bendine göre çocukların üstün menfaati ve temel hakları esas alınarak hareket edilmesi gerektiği ve çocuğun hürriyetini kısıtlayan yaptırım ve tedbirlerin uygulanmasına son çare olması halinde karar verilebileceğine ilişkin bir düzenleme yer almaktadır.

Burada yer alan hükümler, bir nevi çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi konusunda da temel sınırları belirtmesinden dolayı önem arz etmektedir. Bu hükümlere göre, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesinde doğrudan hapis cezasına karar verilmesi yerine, çocukların üstün menfaati ve hakları gözetilerek çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sayede ortaya konulacak çözüm önerilerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair SözleŐmeyele de uyumlu olması sağlanacaktır.

b. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

ÇKK'nın uygulanması konusunda yol gösteren Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 21. maddesinde, sosyal çalışma görevlilerinin suça sürüklenen çocuklar hakkında düzenleyeceği sosyal inceleme raporunun¹³⁶⁴ nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre suça sürüklenen çocuklar hakkında düzenlenecek sosyal inceleme raporlarında, çocuğun ailevi, çevresel ve bireysel durumları incelenerek; çocuğun suç işlemesine neden olan faktörlere dair tespitlere yer verilecektir.¹³⁶⁵

Bu bağlamda sosyal inceleme raporları, suça sürüklenen bir çocuğun online yasa dışı eylemi gerçekleştirmesindeki nedenleri içerecektir. Dolayısıyla sosyal inceleme raporları, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi noktasında önemli bir role sahiptir.¹³⁶⁶ Zira, bu şekilde sorunun ana kaynağı tespit edilerek etkin öneriler sunan düzenlemelerin yapılması ile ayrıca online yasa dışı aktivite gerçekleştiren çocuğun topluma kazandırılması ve doğruya yönlendirilmesi de mümkün olacaktır.

c. Türk Ceza Kanunu

Uygulamada mahkemeler, TCK'nın 50. maddesinin 1. fıkrasının d bendi¹³⁶⁷ kapsamında online yasa dışı aktivitede bulunan suça sürüklenen çocuklara yönelik, örneğin *"belirli süreliğine internet kafelere gitmesinin yasaklanması"* gibi

¹³⁶⁴ ÇKK'nın 33. maddesinde düzenlenen sosyal çalışma görevlilerinin, aynı kanunun 34 ve 35. maddelerine göre, suça sürüklenen çocukların ifade veya sorgu aşamasında bulunarak suça sürüklenen çocuklar hakkında düzenleyeceği raporu ifade etmektedir.

¹³⁶⁵ Mehmet Akarca, "Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması", *Fasikül Hukuk Dergisi* 3, sy. 19 (2011): 18, erişim tarihi Ekim 2023, (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/104070/mod_resource/content/1/Akarca.pdf).

¹³⁶⁶ Semra Saruç ve Derya Kayma Güneş, "Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarının Mahkeme Kararlarına Etkisi", *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* 25, sy. 1 (2014): 110.

¹³⁶⁷ Söz konusu hüküm, kısa süreli hapis cezası yerine, bazı mekanlara gidilmemesi ya da bazı aktivitelerin yapılmaması seçenek yaptırımının uygulanabileceğini içermektedir.

tedbirlerin uygulanmasına karar vermektedir. Mahkemelerin genellikle suçta sürüklenen çocuklar bakımından bu hükmü uygulamayı tercih etme gerekçesi; *“suçta sürüklenen çocuğun suç işleminde, yasa dışı aktivitelerde bulunmasında veya bu eylemleri yeniden gerçekleştirmesinde etkili olan belli mekanların ve aktivitelerin sınırlandırılması gerekmektedir. Böylelikle, suçta sürüklenen çocuğun bahsi geçen eylemlerini tekrarlamaması, sorumlu ve bilinçli bir birey olarak yetişmesi, kanunlara ve sosyal kurallara kendiliğinden uyum sağlaması hedeflenmektedir.”*¹³⁶⁸ şeklinde belirtilmektedir. Yine bir başka Yargıtay kararına¹³⁶⁹ göre TCK'nin bahsi geçen bu hükmün uygulanabilmesi için, mahkemece bu hüküm kapsamında verilecek cezanın sanığın ıslah edilmesi bakımından işlevsel olması, anayasada yer alan hakları ihlal etmemesi ve işlenen suçla alakalı olması gerekmektedir.

Bu bağlamda suçta sürüklenen çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi hakkında özel bir düzenleme yapıldığına dek, TCK'nın m. 50/ f.1-d hükmünün uygulanması, suçta sürüklenen çocukların işledikleri fiille orantılı olduğu takdirde onlar açısından hapis gibi özgürlüğü kısıtlayıcı cezaların verilmesine nazaran daha olumlu ve hakkaniyetli sonuçlar doğurabilecektir. Nitekim TCK'nın söz konusu hükmü, Çocuk Hakları Komitesi'nin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne ilişkin Genel Yorumları ile de uyumludur. Zira Çocuk Hakları Komitesi'nin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. maddesine ilişkin *“Çocuk Ceza Adaletinde Çocuk Hakları”* başlıklı 10 no'lu genel yorumunun 10. Maddesine göre çocuk ceza hukukunda alınan kararların çocuğun üstün menfaatine uyumlu olması ve bu anlamda ceza hukuku geleneksel tutumlarının uygulanması yerine söz konusu çocuklar olduğunda onlara yönelik rehabilite edici ve onarıcı adaletin uygulanması amaçlanmalıdır.¹³⁷⁰

¹³⁶⁸ Yar. 16. CD, E. 2015/5085, K. 2015/4699, 2.12.2015, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

¹³⁶⁹ Yar. 16. CD, E. 2015/5266, K. 2015/ 3096, 15.10.2015, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

¹³⁷⁰ Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC), *“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme'ye ilişkin Genel Yorumları”*, ICC Çocuk Hakları Serisi, (2008): 10-12, erişim tarihi Aralık 2023, <https://www.unicef.org/turkiye/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf>.

Bununla birlikte yine Çocuk Hakları Komitesi'nin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne ilişkin Genel Yorumları içeren metne göre, çocuklara verilecek özgürlüğü kısıtlayıcı bir cezanın, çocukların gelişimi veya bu çocukların toplumla yeniden bütünleşmesi bakımından olumsuz sonuçlara neden olabilecektir. Dolayısıyla da bir çocuğun tutuklanmasına, alıkonulmasına veya özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin bir cezanın en son başvurulması gereken bir çare olarak düşünülerek verilmesi ve gerekçelerinin ayrıntılı bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Bu anlamda online yasa dışı aktivite gerçekleştirerek bir suç işleyen çocuk bakımından Çocuk Hakları Komitesi'nin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'ne ilişkin Genel Yorumları göz önünde bulundurularak TCK'nın m. 50/ f.1-d hükmünün uygulanması çocukların üstün menfaatini koruyacak en doğru seçenek olarak görülmektedir.

i. *Ulusal Yargıda Yargıtay 17. Ceza Dairesi'nin 2015/14699 Esas numaralı Emsal Kararı*¹³⁷¹

Bu karara konu olay, müşterinin banka hesabının internet şifresi kırılarak hesabından bir miktar paranın EFT ile gönderilmesi şeklindedir. Müşterinin bu olaydan şikayetçi olması üzerine başlatılan soruşturmada, bu eylemleri gerçekleştiren kişinin bir çocuk olduğu iddia edilmiştir. Yapılan soruşturma sonucunda da bu çocuk hakkında kamu davası açılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine yapılan yargılama sonunda mahkeme, suça sürüklenen çocuk aleyhinde "6 ay süreyle internet kafe ve oyun alanlarına gitmekten yasaklanması" şeklinde bir karar vermiştir.

Söz konusu karardaki yaptırımın, karara konu suçun bir bilişim suçu olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman suça konu olayla bağlantılı ve orantılı olduğu görülmektedir. Bu anlamda bu karar, suça sürüklenen çocuğun ileride aynı eylemi gerçekleştirmekten kaçınmasını sağlayabilecek nitelikte bir karar olduğundan önleyici ve caydırıcı bir işleve de sahiptir.

¹³⁷¹

Yar. 17. CD, E. 2015/14699, K. 2016/7115, 10.5.2016, (Kazancı İçtihat ve Bilgi Bankası).

2. Uluslararası Mevzuatlar

a. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme¹³⁷²

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, uluslararası alanda çocuk haklarıyla ilgili düzenleme yapan önemli metinlerden birisidir. Bu sözleşme metni çocukların online ortamlarda yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından uyulması gereken temel ilke ve kuralları düzenlemektedir.

Bu sözleşmede yer alan en önemli ilkelerden birisi, öncelikli olarak çocuk yararının göz önünde bulundurulmasına ilişkin olan ilkedir. Buna göre sözleşmenin 1. kısmında yer alan “Çocuğun üstün menfaatinin gözetilmesi ilkesi” başlıklı 3. maddesinde devletin çocuklara yönelik olarak gerçekleştireceği tüm faaliyetler ve yapacağı yasal düzenlemelerde çocukların üstün yararının gerektirdiği şekilde hareket etmesi düzenlenmiştir. Devletin idari kurumları, yargı veya yasama sisteminin de çocukların üstün yararının korunması kuralına özenle riayet etmesi gerektiği bu maddede ayrıca belirtilmiştir.

Sözleşmenin 40. Maddesi, çocuk adalet sistemine ilişkin kuralları düzenlemektedir. Bu madde hükmüne göre, çocukların yaşları itibariyle topluma yeniden kazandırılabilir olmaları ve orantılılık ilkesi göz önünde bulundurularak hareket edilmesi gerekmektedir. Bu sözleşmede yer alan hükümler çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesine ilişkin olarak doğrudan çözüm önerileri sunuyor olmasa dahi bu hususa ilişkin yapılacak regülasyonların temel çerçevesini belirlemesi açısından önem arz etmektedir. Dolayısıyla çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından bu sözleşmenin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

b. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi¹³⁷³

Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesinin “Giriş” başlıklı bölümünde siber suçların önlenmesi için uluslararası iş birliğinin önemine dikkat çekilmiştir. Bu

¹³⁷² 20.11.1989 yılında kabul edilen bu sözleşmeyi Türkiye de 14.09.1990 tarihinde imzalamıştır.

¹³⁷³ Türkiye, 01.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren bu sözleşmeyi 10.11.2010 tarihinde imzalamış ve taraf olmuştur.

sözleşmenin 25. maddesinde uluslararası iş birliğinin hızlı iletişim araçlarıyla verimli olarak gerçekleştirilmesi vurgulanmıştır. Ancak bu sözleşmede online yasa dışı aktivitelerin önlenmesine ilişkin asıl hüküm, 13. maddesinde yer almaktadır. Buna göre, sözleşmenin “*yaptırımlar ve önlemler*” başlıklı 13. maddesi bağlamında sözleşmeye taraf devletler, ülkelerinde işlenecek siber suçlara yönelik olarak, adaleti sağlayan ve caydırıcı cezaların getirilmesine ilişkin önlem alacaklarını taahhüt etmektedir. Bu bağlamda, çocukların online yasa dışı eylemlerinin önlenmesini amaçlayan düzenlemelerin bu sözleşmeye uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir.

c. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri)¹³⁷⁴

Çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri oldukça önem arz etmektedir. Öncelikle bu ilkeleri içeren metnin önsözünde, genel olarak çocukların yasa dışı eylemlerinin “*ulusal, bölgesel ve uluslararası*” olarak yapılacak iş birlikleriyle önlenebileceği belirtilmiştir. Ve yine bu ilkelere göre, kamu yararı ile çocukların temel hak ve özgürlüklerinin göz önünde bulundurulduğu bir strateji izlemenin, çocuk suçluluğunun azaltılması hususuna optimum düzeyde fayda sağlayacağına vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte, çocuk suçluluğunun önlenmesi için yargısal faaliyette bulunan kişilerin, eğitimcilerin, kitle iletişim araçlarının da dahil olduğu bir iş birliği sisteminin gerekli olduğu da ifade edilmiştir.

Bu metnin “*Temel İlkeler*” başlıklı 1. ilkesine göre, çocukların işleyeceği suçların önüne geçilmesi, genel olarak o toplumdaki suçları önleme konusunda da esas teşkil etmektedir. Buna göre çocuklar, kanunlara saygılı, legal ve faydalı aktivitelerde bulunmayı öğrenerek yetişkin bir birey olacaklar ve edindikleri öz kontrol ve erdemleri sayesinde hayatları boyunca suç işlemeyeceklerdir. Söz konusu metinde yer alan bu ifadeler, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesine dair yapılacak düzenlemelere yönelik de makul unsurları ifade ediyor olduğundan önem arz etmektedir.

¹³⁷⁴ Riyad İlkeleri, Riyad’da yapılan Çocuk Suçluluğu Uzmanları Toplantısı katkılarıyla hazırlanmıştır.

Bu metnin 5. temel ilkesine göre, çocukların suç işlemesinin önlenmesine yönelik olarak birtakım önlemlere yer verilmiştir. Buna göre, sosyal açıdan riskli davranışlarda bulunan çocuklara özel eğitim verilmeli, çocuk suçluluğunun önlenmesi konusunda uzman kişilerin belirteceği görüşler ışığında, çocukların üstün menfaati ve çocuğu topluma kazandırma konusunda en verimli önlemlerin alınması gerekmektedir. Ayrıca yine bu hükme göre, çocukların olgunlaşma dönemine geçiş yaptıklarında çocukları suç işlemesine neden olan olumsuzlukların kaybolacağı göz önünde bulundurulmalı ve çocukların sağlıklı gelişimlerini tamamlamaları bakımından olumsuz nitelikte düzenlemelerin yapılmaması gerekmektedir. Bu bağlamda, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından bu hükmün göz önünde bulundurulması son derece elzendir. Riyad İlkelerinin 6. temel ilkesine göre, çocuk suçluluğunu önlemek için klasik toplumsal çarelere başvurulmamalıdır. Bunun yerine yerel programlar uygulanmalıdır.

Riyad İlkeleri'nin "*Genel Önlem*" başlıklı 3. kısmında yer alan 9. maddede ise çocukların yasa dışı aktivitelerinin ve işleyeceği suçların önlenmesi bakımından devlet tarafından alınması gereken önlemler belirtilmiştir. Buna göre devlet tarafından alınacak önlemler, çocukların yasa dışı eylem gerçekleştirme sorununun temeline inerek işlevsel çözümler barındırmalı ve bu konuda faydalı aktiviteler yapılması için resmi ve uluslararası kurumlar arasında etkin iş birliğinde bulunulmasını amaçlamalıdır.

Riyad İlkeleri'nin "*Sosyalleşme Süreçleri*" başlıklı 4. bölümünde aile, eğitim, yerel toplum ve kitle iletişim araçlarının rolüne değinilmiştir. Burada bahsolunan "*Aile*" kısmında, çocuk suçluluğunun önlenmesinde çocukların huzurlu bir ailede büyümelerinin rolüne değinilmiştir. "*Eğitim*" kısmında, çocukların etkin ve yapıcı bir eğitim almasının çocuk suçluluğunun önlenmesi konusundaki etkisinden bahsedilmiştir.¹³⁷⁵ "*Yerel Toplum*" başlıklı kısımda yerel kurumların çocuklara etkili bir bilgilendirme ve danışma hizmeti sunmasının, çocukların akranlarıyla bir araya gelebileceği organizasyonlara öncülük etmesinin, sosyal anlamda tehlikede

¹³⁷⁵ Örneğin Bilgi İletişim ve Teknoloji Kurumu'nun bu amaca yönelik hazırladığı "*Güvenli Çocuk-Siber Çocuk*" başlıklı web sitesi oldukça faydalı içerikler barındırmaktadır. (Kaynak için bkz. <https://www.guvenlicocuk.org.tr/siber-cocuk.>).

olan çocuklara yardımcı olunmasının önemi belirtilmiştir. Bu kısmın son aktörü olan “Kitle İletişim Araçları” başlıklı kısmında ise çocukların toplum içindeki yerinin bilinciyle hareket edilmesine, çocuk suçluluğunun önlenmesi konusunda çocuklar için faydalı olan içeriklerin yayınlanmasına ve çocukları olumsuz anlamda etkileyecek hiçbir içeriğin yayınlanmamasının önemine dikkat çekilmiştir.

Riyad İlkeleri'nin çocuk suçluluğunun önlenmesi hususunda çocuk adalet sisteminde yapılacak yasal düzenlemelere ilişkin öneriler 6. kısımda yer almaktadır. Buna göre, devletlerin çocuk suçluluğunun önlenmesi bakımından yapacakları mevzuat değişikliklerinde çocukların üstün yararının korunması ilkesini esas alması ve çocukların sağlıklı gelişimleri bakımından olumsuz etki edecek ağır ve sert yaptırımlara veya kötü muamelelere maruz kalmamalarını sağlaması gerekmektedir. Sonuç olarak Riyad İlkeleri çerçevesinde, çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmemesi için alınabilecek önlemlerden bazıları şu şekildedir:

- Öncelikle çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmesine neden olan etkenler, bilimsel olarak araştırılmalı ve rapor edilmelidir. Bu etkenler saptandıktan sonra devletler, resmî kurumları arasında eşgüdümlü bir iş birliği sağlayarak çocuk suçluluğunun önlenmesi için somut adımlar atmalıdır.¹³⁷⁶ Bununla birlikte alınacak önlemler, çocukların menfaati bakımından olumsuz sonuçlar doğurmamalı ve onların temel hak ve özgürlüklerini ihlal etmemelidir.
- Çocukların teknoloji kullanımında aileleri olumlu rol modeli olması sağlanmalıdır.
- Ebeveynler de dijital medya okuryazarlığı eğitimi almalı ve bu eğitimin verdiği bilinç ile sanal ortamlarda nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda çocuğunu eğitmelidir.
- Sanal ortamda ebeveyn kontrolü sağlanmalıdır, çocuğa gerekirse aile kontrolü altında internet kullandırılmalıdır. Bu bakımdan online

¹³⁷⁶ Halil İbrahim Özbay, “İnternet Ortamında Çocukların Korunması”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi* 128, sy. 253 (2021): 444.

platformların da ebeveyn kontrolü gerektirip gerektirmediği uzman kişiler tarafından belirlenmelidir. Bu belirlemeye göre söz konusu online platformlara erişebilmek için bir yaş sınırı getirilmeli ve bu sınıra göre çocukların o platforma erişimi sağlanmalıdır.

- Ebeveynler, çocukla sağlıklı iletişim kurmalıdır. Aşırı baskıcı olmamalı veya iletişimleri kopuk olmamalıdır. Zira ebeveynler, çocuklarıyla kuracakları sağlıklı iletişim yolu ile internette ne yaptıkları konusunda bilgi sahibi olabilecektir ve çocuklarını yönlendirebilecektir.
- Çocuklara sanal ortamlarda özdenetim becerisi kazandıracak eğitimler verilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
- Çocukların örneğin okullarda yapılacak projelerle sosyal ilişki becerilerinin geliştirmesi sağlanmalıdır. Bunun için çocukların boş zamanlarında spor veya başkaca faaliyetlerde bulunması için akranlarıyla sağlıklı vakit geçirebilmesine yönelik olarak gençlik örgütleri veya dernekler kurulmalıdır.
- Çocuklara online platformlarda nasıl davranması gerektiği konusunda uzman kişiler tarafından uygulamalı eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, çocukların dikkatini çekecek ve etkili bir şekilde bilinçlenmesini sağlayacak nitelikte hazırlanmalıdır.
- Aileler, çocukların internet kullanımı konusunda ağır yasaklar koymamalıdır. Bunun yerine aileler, çocuklarının interneti bilinçli kullanmasını sağlamalı ve bu yönde sınırlar getirmelidir.
- Çocukların oynayabileceği dijital oyunlar üzerinden müdahale veya filtreleme mekanizmasının olduğu bir sistem kurulmalıdır. Bu sayede örneğin filtreleme mekanizması olan bir oyunu oynayan çocuk, kullanacağı ifadelerin uygunsuz olup olmadığının farkında olacaktır.

d. Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin (Beijing) Kuralları)

Pekin (Beijing) Kurallarında Riyad İlkelerine benzer kurallar yer almaktadır. Pekin Kurallarının “*Genel İlkeler*” başlıklı birinci bölümünde yer alan 1. kurala göre devletlerin, çocukların yasa dışı ve suç teşkil eden eylemleri gerçekleştirmemesi adına birtakım iyileştirici çalışmalar yapması gerekmektedir.

Pekin Kurallarında yer alan Genel İlkelerin “Çocuk adalet sisteminin amaçları” başlıklı 5. kuralına göre, çocukların yasa dışı aktivitelerinin önlenmesine yönelik düzenlemelerin, amacına tam olarak hizmet etmesi ve bu önlemlerin çocuklar üzerinde gereğinden fazla baskı veya kontrol kurmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu temel kuralların çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Zira, ancak bu şekilde verimli regülasyonların yapılması mümkün olacaktır.

Birleşmiş Milletler Pekin Kurallarının “Araştırma, Planlama, Politika Üretme Ve Değerlendirme” başlıklı altıncı bölümünde yer alan 30. maddesi, Riyad İlkelerinde yer alan ifadelerle benzerdir. Buna göre söz konusu maddede, çocukların yasa dışı aktiviteleri ve suç teşkil eden eylemlerinin nedenlerinin temeline inilerek yeni düzenlemelerin yapılması ve bu düzenlemelerin güncel değişikliklere bağlı olarak revize edilmesi gerekmektedir. Bu kural, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından ülkemizde yeni düzenlemelerin yapılması gerektiğine de işaret etmektedir. Zira, ÇKK de dahil olmak üzere halihazırda ülkemizdeki hiçbir mevzuatta, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi açısından düzenleme bulunmamaktadır. Bu anlamda, ülkemizde ve uluslararası düzeyde var olan ve günden güne gelişen bir sorun olan çocukların online yasa dışı aktivitesi sorununun önlenmesine yönelik Pekin Kurallarının da göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

3. Uluslararası Yargı Kararları

a. Jonathan J. JAMES Davası- ABD¹³⁷⁷

Jonathan JAMES, henüz 15 yaşındayken, BellSouth ve Miami-Dade okullarının internet sistemleri gibi birçok bilişim sistemine izinsiz ve hukuka aykırı olarak erişmiştir. Jonathan bunlarla sınırlı kalmayıp; Amerika Birleşik Devletleri'nin Savunma Bakanlığı'na bağlı olan Savunma Tehditlerini Azaltma Teşkilatı'nın (DTRA) bilgisayarlarına ve NASA sistemine “eğlence amaçlı olarak” sızmıştır. Bunun üzerine polisler tarafından tutuklanmış ve hakkında ceza davası

¹³⁷⁷

“Jonathan James”, erişim 3 Ocak 2023, https://en.wikipedia.org/wiki/Jonathan_James.

açılmıştır. Sonrasında Jonathan, ABD başsavcısı ile işlediği iki suçu ikrar etmesi koşuluyla hafif bir şekilde cezalandırılmasına ilişkin anlaşmıştır.

Yargılama sonucunda Jonathan'a yedi ay ev hapsi ve on sekiz yaşına kadar denetimli serbestlik cezası verilmiştir. Söz konusu ceza, NASA ile ABD Savunma Bakanlığı'na özür mektupları yazması ile bilgisayarları eğlence amaçlı kullanmamasını içermekteydi. Fakat daha sonra Jonathan, uyuşturucu kullanması nedeniyle denetimli serbestliğini ihlal etmesi sonucu gözaltına alınmıştır.

Bu kararın Jonathan'ın gerçekleştirdiği online yasa dışı aktivite ile bağlantılı olduğu konusunda şüphe bulunmamakla birlikte; 18 yaşına kadar bilgisayarı eğlence amaçlı kullanmaması cezasının süre bakımından fazla olması nedeniyle orantısız olduğu savunulmaktadır. Ancak, Jonathan'a verilen NASA ve ABD Savunma Bakanlığına düzenli olarak özür mektubu gönderme cezasının Jonathan'ın gerçekleştirdiği bu eyleminin eğlence amaçlı yapılacak bir eylem olmadığını ve bu eylemi nedeniyle meydana gelen zararı fark etmesi bakımından makul bir karar olduğu söylenebilir.

b. Michael CALCE davası- Kanada¹³⁷⁸

Michael CALCE, henüz 16 yaşında bir çocukken Yahoo, Amazon, eBay ve CNN gibi büyük ticari web sitelerine yönelik DDoS saldırıları¹³⁷⁹ gerçekleştirmiştir. Michael, bu şirketlere gerçekleştirdiği saldırı neticesinde bu sitelerin faaliyetinin bir süreliğine durmasına sebep olmuştur ve bu nedenle bahsi geçen şirketler yaklaşık 7.5 milyon dolar zarara uğramıştır.

Michael, bazı internet sitelerinde bu siber saldırıyı gerçekleştirmesindeki amacının *"kendisine ve siber arkadaş grubuna siber dünyada hakimiyet kurmak"*

¹³⁷⁸ "Michael Calce", erişim 3 Ocak 2023, https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Calce.

¹³⁷⁹ DDoS saldırılarının orijinal dilindeki açılımı *"Distributed Denial of Service Attack"* şeklinde olup Türkçe'ye *"Dağıtık Hizmetlerin Engellenmesi"* olarak çevrilmektedir. DDoS saldırıları, bir bilişim sisteminin kaldırabileceği veri kapasitesinden çok daha fazla veri girişi sağlanması yoluyla gerçekleştirilen bir saldırı yöntemidir. DDoS saldırıları ile ilgili sisteme kaldıramayacağından fazla veri girişi yapılmasından dolayı sistem adeta kilitlenmekte ve kullanıcıların o sistemine erişmesi olanaksız hale gelmektedir. Dolayısıyla DDoS saldırısı bu şekilde ilgili sistemlerin zarara uğramasına neden olmaktadır.

olduğunu belirtmiş ve bu eylemleri kendisinin gerçekleştirdiğini iddia etmiştir. Michael bunun üzerine ABD Federal Soruşturma Bürosu ve Kanada kolluk kuvvetleri tarafından fark edilmiştir. Ancak Michael'ı esas şüpheli konumuna getiren olay, kendisinin Dell isimli siteye de siber saldırı gerçekleştirdiğini ikrar etmesi olmuştur. Michael aleyhinde açılan soruşturmada ilk olarak suçlamaları kabul etmemiş ancak sonrasında üstlenmiştir.

Montreal Gençlik Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda, Michael hakkında sekiz ay açık gözaltı, bir yıl denetimli serbestlik, sınırlı internet kullanımı ve bir miktar adli para cezasına hükmedilmesine karar verilmiştir. Bu karar ile hükmolunan ceza, Michael'in gerçekleştirdiği online yasa dışı aktiviteyle bağlantılı olsa da sadece sınırlı internet kullanımına karar verilmesi açısından yetersizdir. Zira, yukarıda da belirtildiği gibi, bu konuda yalnızca caydırıcılık amacıyla hareket edilmemelidir. Bunun yerine, suça sürüklenen çocuğun bu eylemleri gerçekleştirmesindeki asıl nedenler saptanarak bu nedenleri ortadan kaldıracak makul ve mantıklı çözümler üretilmelidir.

Bununla beraber, çocuğun öz kontrolünü sağlayabilecek, onu neden bu eylemleri yapmaması gerektiği konusunda bilinçlendirecek ve interneti yasal amaçlarla kullanmak konusunda özendirecek önleyici düzenlemelerin, projelerin ve bilgilendirmelerin yapılması veya bu yönde kararların verilmesi gerekmektedir. Bu şekilde çocuklar, sahip olacakları bilinçle online yasa dışı aktivite veya suç gerçekleştirme eğiliminde bulunmayacaktır.

4. Çocukların Online Ortamlarda Yasa Dışı Aktivitelerinin Hukuken Önlenmesine İlişkin Öneriler

Çocuklar, toplumda var olan sosyal kuralları ve yasaları yetişkinler gibi algılayamamaktadır. Bir başka deyişle çocuklar, bu kurallarla getirilen sınırların tam olarak bilincinde olamamakta ve bu sınırlara göre hareket etmekte zorluk yaşamaktadır. Ancak çocuklar, kolayca eğitilebilir ve rehabilite edilebilirler. Dolayısıyla çocukların yasa dışı aktivite gerçekleştirmemesinin önlenmesi için en önemli adım onların doğru eğitilmesinden geçmektedir. Bu bağlamda çocukların yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi için yapılacak düzenlemelerin odağında çocuklara online ortamda nasıl davranmaları gerektiği konusunda onlara bilinç ve farkındalık kazandıracak eğitimlerin verilmesi olmalıdır. Bu nedenle çocuklara

dijital medya okuryazarlığı eğitimi verilmesi, çocukların online yasa dışı aktivitelerden uzak durması bakımından katkı sağlayabilecektir.

Dijital medya okuryazarlığı eğitimi, bireylerin dijital medyayı doğru, bilinçli ve etkili bir şekilde kullanmasını, dijital içeriklere yönelik farkındalık kazanılmasını ve eleştirel bakış açısına sahip olunmasını sağlayan bir eğitimidir.¹³⁸⁰ Dijital medya okuryazarlığı ile aynı zamanda bireylere sosyal medya platformlarında hangi içeriklerin paylaşılması ya da paylaşılmaması gerektiğine yönelik bir bilinç kazandırılmaktadır. Bu bağlamda devletlerin, eğitim kurumları, medya ve toplum ile bir iş birliği yaparak çocuklara dijital medya okuryazarlığı eğitimi verilmesinin sağlanması çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi için etkili olacaktır.¹³⁸¹ Amerika Birleşik Devletleri, lise ve ortaokul düzeyindeki çocuklara zorunlu dijital medya okuryazarlığı dersi verilmesine yönelik bir düzenleme getirmiş olduğundan bu anlamda iyi bir örnektir. Aynı şekilde Avrupa Komisyonu da internet kullanıcılarının medya okuryazarlığı eğitimi verilmesi konusunda çalışmalar (Dijital Eğitim Eylem Planı ile) yapmaktadır.¹³⁸²

Ülkemizde de çocuklara dijital medya okuryazarlığı eğitimlerinin verilmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda, 7. ve 8. sınıf öğrencileri “dijital medya okuryazarlığı” dersini seçmeli ders olarak seçebilmekte ve eğitim görmektedir. Bu eğitim ile çocukların sosyal medyada etik kurallarına uyması ve interneti bilinçli kullanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte, örneğin Bilgi İletişim ve Teknoloji Kurumu’nun hazırladığı “Güvenli Çocuk-Siber Çocuk” başlıklı web sitesi ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun (RTÜK) 9 yaş üstü çocuklara

¹³⁸⁰ Ali ÖZCAN, “Dijital Medya Okuryazarlığı: Sorunlar, Uygulamalar ve Beklentiler”, *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology* 8, sy. 28 (2017): 59.

¹³⁸¹ Samet Tatar, “Amerikan Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri)*, ed. Bülent KENT ve Merve Ayşegül KULULAR İBRAHİM, (Ankara: Adalet Yay., 2022), 117.

¹³⁸² Sena Kontoğlu, “Avrupa Birliği Hukukunda Dezenformasyonla Mücadele ve Öz Regülasyon Modeli”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri)*, ed. Bülent Kent ve Merve Ayşegül Kulular İbrahim, (Ankara: Adalet Yay., 2022), 141.

yönelik çıkardığı “*Medya ve Çocuk*” isimli dergisi¹³⁸³, çocukların interneti doğru amaçlar için ve bilinçli olarak kullanması açısından oldukça faydalı içerikler barındırmaktadır. Bu gibi çalışmalar ile çocukların interneti doğru ve yasal amaçlarla kullanmaları için yönlendirilmesi sağlanarak online yasadışı aktivite gerçekleştirmeleri önlenebilecektir.

Bununla birlikte, çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesi bakımından genel ve idari önlemlerin alınması da etkili bir yöntem olacaktır.¹³⁸⁴ Bu genel ve idari önlemler, örneğin çevrimiçi sohbet edilebilen sanal oyunlara veya sosyal ağ sağlayıcılara¹³⁸⁵ kendi denetim mekanizmalarını geliştirmeleri ya da çevrimiçi sohbet edilirken filtreleme sistemi kurmaları için yasal bir yükümlülük getirilmesi şeklinde olabilir. Genel ve idari önlemlerin etkili olmadığı ve çocuğun online bir yasa dışı aktivite gerçekleştirmesinin söz konusu olduğu durumlarda ise çocuğun online yasa dışı eylemini tekrarlamasının önlenmesi bakımından çocuk ceza hukuku devreye girmelidir.

Online yasa dışı aktivitelerde bulunan bir çocuğun, bu davranışları yeniden gerçekleştirmemesi için ise çocuğun bu aktivitede bulunmasının temel nedenleri incelenmeli ve bu nedenlere göre çözümler üretilmelidir.¹³⁸⁶ Bunun için de uzmanlar tarafından bir inceleme raporu düzenlenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin “*Çocuk- Genç Suçluluğuna Karşı Sosyal Tepkiler*” hakkındaki R (87) 20 no’lu tavsiye kararı¹³⁸⁷ bağlamında çocuk

¹³⁸³ RTÜK’ün çıkarmış olduğu “*Medya ve Çocuk*” isimli e- dergi, Türkiye’de Birleşmiş Milletler Erişilebilirlik Logosunu alan ilk dergidir. Derginin ilk sayısı Ocak 2023’de yayınlanmıştır. (Dergiye erişmek için bkz. <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk-medya-ve-cocuk-dergisi/4444>)

¹³⁸⁴ Tuba Topçuoğlu, “Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel (Risk-odaklı) Suç Önleme”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 3, (2014): 219.

¹³⁸⁵ Sosyal ağ sağlayıcı kavramı, 5651 sayılı Kanun’un 2. maddesinin 1. fıkrasının s bendinde “Sosyal etkileşim amacıyla kullanıcıların internet ortamında metin, görüntü, ses, konum gibi içerikleri oluşturmalarına, görüntülemelerine veya paylaşımlarına imkân sağlayan gerçek veya tüzel kişiler” olarak tanımlanmıştır.

¹³⁸⁶ Esin Onur, “Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu” Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1983.

¹³⁸⁷ Bu tavsiye kararı, 17.09.1987 tarihinde alınmıştır.

adalet sisteminde görevi olan hâkim, savcı, avukat, polis gibi tüm aktörlerin çocuk ve genç suçluluğuna yönelik eğitimler alması da önemlidir.

Bununla birlikte, çocuk ceza hukukunda etkin ancak çocuğun üstün yararının göz önünde bulundurulduğu ve çocukların topluma yeniden kazandırılmasını içeren düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu bakımdan çocukların online suç işlemesi durumunda alternatif çözüm yollarından uzlaştırma kurumu uygulanması uygun olacaktır. Zira bu sayede çocukların gerçekleştirdikleri online yasa dışı aktivitenin olumsuz sonuçlarının farkında olması sağlanacak ve bu bilinci kazanan çocuklar bu davranışı yeniden gerçekleştirmekten kaçınma eğilimi gösterecektir.

SONUÇ

Günümüzde yalnızca yasal amaçlar için kullanılmayan internet, kötü amaçlı kişiler tarafından gerçekleştirilen illegal eylemlere konu olmaktadır. Öyle ki, internet üzerinden gerçekleştirilen yasa dışı aktivitelerin istatistikleri hızla artmaktadır. Bu yasa dışı eylemleri gerçekleştirenler arasında çocuklar da bulunmaktadır ve bu çocukların sayısı günden güne yükselmektedir.

Çocukların online olarak pek çok yöntemle gerçekleştirebileceği çeşitli yasa dışı eylemler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları TCK bağlamında suç teşkil eden eylemler iken (örneğin bir bilişim sistemine hukuka aykırı olarak girmek); bazıları da farklı kanunlarda (örneğin FSEK) yaptırıma bağlanmış eylemlerdir.

Çocukların yasa dışı aktivite veya suç işlemesi olgusunun çocuklar üzerinde bıraktığı olumsuz etkilere yönelik birçok psikolojik ve sosyolojik çalışma bulunmaktadır. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki, çocukların bu şekilde yasa dışı eylemleri online olarak gerçekleştirmesi bir fark yaratmamaktadır. Zira, suç suçtur ve o suçun veya yasa dışı eylemin online bir platformda gerçekleştiriliyor olması, mağdurda yaratacak zararı veya failin suç işleme kastını değiştirmemektedir. Bu anlamda, çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmesi onların sağlıklı gelişimlerini son derece olumsuz etkilediği gibi ayrıca kamu güvenliği ile toplum yararı bakımından da tehlike teşkil etmektedir.

Bu noktada, uluslararası anlamda yol gösterici nitelikte olan Birleşmiş Milletler Pekin Kuralları ve Birleşmiş Milletler Riyad İlkeleri ışığında, çocukların online yasa dışı aktivite gerçekleştirmelerine sebep olan nedenlerin derinlemesine

araştırılması ve bu araştırmaya göre etkin, tanınmış çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu alanda uzman kişilerin görüşlerinin alınması da elzemdir.

Bununla beraber, çocukların gerçekleştireceği online yasa dışı aktivitelerin ve suçların önlenmesi konusunda yalnızca caydırıcılık düşüncesiyle hareket etmek doğru olmayacaktır. Bunun yerine çocukların suç işlememe veya illegal aktivite gerçekleştirmeme konusunda öz kontrollerini sağlayabilecek, onları bilinçlendirebilecek, çocukların menfaat ve hakları odaklı önlemlerin alınması ve bunun yanı sıra kolluk kuvvetleri ile Bilgi Teknoloji ve İletişim Kurumu veya sosyal medya şirketleri gibi kurumlar arasında da etkin bir kamu-özel sektör iş birliğinin yapılması gerekmektedir.¹³⁸⁸ Ayrıca çocukların ailelerinin ve çocuklara verilecek eğitimlerin de bu husustaki rolü unutulmamalıdır.

Tüm bu etkenler göz önünde bulundurularak ve çocukların üstün menfaati ile temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde çocukların online yasa dışı aktivitelerinin önlenmesine ilişkin hukukumuzda boşluk bulunan bu alana dair yeni düzenlemeler yapılması zaruri bir ihtiyaç haline geldiğinden etkin düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını bildirmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması olmadığını bildirmiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar, bu çalışma için etik kurul onayı gerekip gerekmediğini belirtmemiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has declared that this research has not received any financial support.

Conflict of Interest: The author has declared that there is no conflict of interest in this research.

¹³⁸⁸ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, "Sosyal Medyaya Yönelik Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi", *Bilişim Hukuku Dergisi* 4, sy. 1 (2022): 8; Emre Cihan Ateş ve Ahmet Saluk, "Bilişim Suçları Kapsamında Suça Sürüklenen Çocukların İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Humanitas* 6, sy. 12 (2018): 172.

Ethics Committee Approval: The author has not declared whether ethical committee approval is required for this research.

KAYNAKÇA

- Aiken, Mary, Davidson, Julia ve Amann, Philipp. "Young Pathways into Cybercrime". *Europol*, (2016): 1-33. Erişim 25 Aralık 2022. <http://dx.doi.org/10.15496/publikation-29087>.
- Akarca, Mehmet. "Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması". *Fasikül Hukuk Dergisi* 3, s. 19 (2011): 26-36. Erişim 6 Ocak 2023. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/104070/mod_resource/content/1/Akarca.pdf.
- Aliusta, Cahit ve Benzer, Recep. "Avrupa Siber Suçlar Sözleşmesi ve Türkiye'nin Dahil Olma Süreci". *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi* 4, sy. 2 (2018): 35-42. Erişim 27 Aralık 2022. <https://doi.org/10.18640/ubgmd.512829>.
- Ateş, Emre Cihan ve Saluk, Ahmet. "Bilişim Suçları Kapsamında Suça Sürüklenen Çocukların İncelenmesi". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi: Humanitas* 6, sy. 12 (2018): 154-176. Erişim 4 Ocak 2023. <https://doi.org/10.20304/humanitas.425792>.
- Avcı, Müjdat. "Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11, sy. 1 (2010): 49-73. Erişim 26 Aralık 2022. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2821/38037>).
- Avşar, Zakir B.ve Öngören, Gürsel. "Bilişim Hukuku". *Türkiye Bankalar Birliği* 270 (2010): 1-346.
- Bağış, Radiye Canan. "Çocukları Suça Sürükleyen Çevresel Nedenler: Sosyal Bağ ve Sosyal Öğrenme Teorileri Işığında Bir Değerlendirme". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi: Humanitas* 14, s. 7 (2019): 203-222. Erişim 5 Ocak 2023. <https://doi.org/10.20304/humanitas.571431>.
- Bajpai, Nishtha. "Technology and Juvenile". *Journal of Juvenile And Family Laws* (2018): 1-12. Erişim 7 Ocak 2023. https://www.academia.edu/39393732/TECHNOLOGY_AND_JUVENILE.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Sektörel Araştırma ve Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. "Dijitalleşen Dünyada Bilişim Suçları ve Mücadele Yöntemleri". *Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Raporu* (2022): 1-108. Erişim 3 Ocak 2023, <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/arastirma->

- raporlari/dijitallesen-dunyada-bilisim-suclari-ve-mucadele-yontemleri-6218e2417eaea.pdf.
- Canbek, Gürol ve Sağıroğlu, Şeref. "Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma". *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi* 22, sy. 1 (2007): 121- 136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gazimmfd/issue/6671/88359>.
- Cihan, Murat ve Yıldız, Sıtkı. "Sosyal Medya Aracılığı ile İşlenen Suçlar: Facebook, Twitter Ve Instagram Örnekleri". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11, sy. 1 (2021): 135-150. Erişim 25 Aralık 2022. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/60105/807337>.
- Çelik, Soner ve Çeliksaş, Barış. "Güncel Siber Güvenlik Tehditleri: Fidyeye Yazılımlar", *Cyberpolitik Journal* 3, sy. 5 (Temmuz 2018): 105-132. Erişim 5 Ocak 2023. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cyberj/issue/39157/460303>.
- Çopur, Ebru, Ulutaşdemir, Nilgün ve Balsak, Habip. "Çocuk ve Suç" Uluslararası Katılımlı 3. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale". *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* (2015): 120-125. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/husbfd/issue/7893/103879>.
- Dağ, Yeliz Suna, Yayan, Yakup Ömer ve Yayan, Emriye Hilal. "COVID-19 Sürecinde Çocukların Oyun Bağımlılığı Düzeylerinin Uyku ve Akademik Başarılarına Etkisi". *Bağımlılık Dergisi* 22, s. 4 (2021): 447-454. Erişim 5 Ocak 2023. <https://doi.org/10.51982/bagimli.930996>.
- Erdoğan, Oktay. *Çocuk Ceza Hukuku*. Ankara: Bilge Yayınevi, 2012.
- Ereş, Figen. "Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 17, sy. 17 (2009): 88-96.
- Hekim, Hakan. "Oltalama (Phishing) Saldırıları", *Siber Suçlar: Farkındalık, Tehditler ve Adli Bilişim* (2015): 57-83. Erişim 1 Ocak 2023. (https://www.academia.edu/35136881/Oltalama_Phishing_Saldirilari).
- Kontoğlu, Sena, "Avrupa Birliği Hukukunda Dezenformasyonla Mücadele ve Öz Regülasyon Modeli", *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri)* içinde, ed. Bülent KENT ve Merve Ayşegül KULULAR İBRAHİM, 125-152. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Kular İbrahim, Merve Ayşegül- Aluç, Rümeyza. "6112 Sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumunda

- Çocukların Korunması". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 0, sy. 51 (Temmuz 2022): 329-364. Erişim 3 Ocak 2023. (<http://dx.doi.org/10.54049/taad.1140173>).
- Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. "Metaverse Avatarlarının Telif Hakkı". *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 4, sy. 2 (2022): 540-580. Erişim 3 Ocak 2023. (<https://doi.org/10.47136/asbuhfd.1164658>).
- Kulular İbrahim, Merve Ayşegül. "Sosyal Medyaya Yönelik Yeni Düzenlemelerin Hukuken Değerlendirilmesi". *Bilişim Hukuku Dergisi* 4, sy. 1 (2022): 1-32. Erişim 9 Ocak 2023. (<https://doi.org/10.55009/bilismhukukudergisi.1114305>).
- Kurt, Levent. *Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları ve Türk Ceza Kanunundaki Uygulamaları*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2005.
- Onur, Esin. "Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri Sempozyumu" Ankara (22-23 Haziran 1983). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Ögel, Kültegin. *Riskli Davranış Gösteren Çocuk ve Ergenler*. İstanbul: Yeniden Yayın Yayınevi, 2007.
- Öngören, Hakan ve Katılmış, Ahmet. "Çocukları Suça İten Nedenler ve Alınması Gereken Önlemler: İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü Görevlilerinin Görüş ve Değerlendirmeleri", *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 6, sy. 11 (2021): 83-108.
- Özbay, Halil İbrahim. "İnternet Ortamında Çocukların Korunması". *Türk Dünyası Araştırmaları* 128, sy. 253 (2021): 441-460. Erişim 8 Ocak 2023. (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tda/issue/64608/897372>).
- Özcan, Ali. "Dijital Medya Okuryazarlığı: Sorunlar, Uygulamalar ve Beklentiler". *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology* 8, sy. 28 (2017): 55-66. Erişim 4 Ocak 2023. (<https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.3.004.x>).
- Özkaya, Pelin. "Dijital Dünyada Çevrimiçi Riskler, Bilişim Suçları ve Mağdur Çocuk". *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 14, sy. 53 (2023): 13-42.
- Saruç, Semra ve Kayma Güneş, Derya. "Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarının Mahkeme Kararlarına Etkisi". *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* 25, sy. 1 (2014): 109-132.
- T.C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. "Adalet İstatistikleri". *Resmi İstatistik Programı Yayını* (2022). Erişim 2 Ocak 2023 (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/29032023141410adale_t_ist-2022cal%C4%B1sma100kapakl%C4%B1.pdf).

- T.C. Sağlık Bakanlığı. “Dijital Oyun Bağımlılığı Çalıştayı Sonuç Raporu”. Ankara (07-08 Kasım 2018). Erişim 4 Ocak 2023. (<https://sggm.saglik.gov.tr/Eklenti/39937/0/dijitaloyunbagimligipdf.pdf>).
- Tatar, Samet “Amerikan Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber”, *Sosyal Medya Hukuku ve Yalan Haber (Ülke İncelemeleri)* içinde, ed. Bülent KENT ve Merve Ayşegül KULULAR İBRAHİM, 101-121. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Topçuoğlu, Tuba. “Çocuk Suçluluğu ve Gelişimsel (Risk-odaklı) Suç Önleme”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 3 (2014), s. 217-226.
- Türkiye İstatistik Kurumu. “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması”, *Haber Bülteni* (2021). Erişim 2 Ocak 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132>.
- Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC). “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin Çocuk Haklarına dair Sözleşme’ye ilişkin Genel Yorumları”. *ICC Çocuk Hakları Serisi* (2008): 1-882. Erişim 27 Aralık 2023. <https://www.unicef.org/turkiye/media/7941/file/%C3%87HDS%20ve%20%C4%B0htiyari%20Protokoller,%20Usul%20Kurallar%C4%B1%20ile%20%C3%87ocuk%20Haklar%C4%B1%20Komitesi%20Genel%20Yorumlar%C4%B1.pdf>.
- Uysal Toraman, Aynur ve Kısa, Ökkeş. “COVID-19 Salgınının Çocuklar Üzerindeki Olası Etkileri: İstismar ve İhmal Boyutu”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 1, sy. 15 (2022): 68-77. Erişim 2 Ocak 2023. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.890117>.